
Fremtiden er ikke hva den pleide å være

REDAKSJONELT

MAGNE NYLENN

Tidsskriftet
Postboks 1152 Sentrum
0107 Oslo

Et århundreskifte er en naturlig tid for spekulasjoner omkring fremtidens trusler og muligheter. Også på medisinsens område florerer spådommene. De mest spennende utviklingsområder i det 21. århundre antas å bli genetikken og de teknologiske sider av medisinen, mens kreftsykdommene og aldring er blant de største kliniske utfordringene (1). På den annen side diskuteres det om den vitenskapelige utvikling, slik vi kjenner den fra det 20. århundre, har nådd en grense, og det hevdes at fremtidig forskning ikke kan ventes å gi tilsvarende avkastning (2).

Vurderinger av hva fremtiden vil bringe er et relativt nytt fenomen i medisinen. Den hippokratiske medisin beskjeftiget seg ikke med slikt, og selv ikke i opplysningstiden brukte man mye tid og tanke på hva som ville bli fremtidens medisinske muligheter. Den amerikanske medisinhistorikeren John C. Burnham har gjennomgått det han kaller «den medisinske fremtids fortid» og sett systematisk både på omfanget og innholdet av medisinske spådommer (3).

Den kanskje første science fiction-forfatter var franskmannen Louis Sébastien Mercier, som i 1770 spådde den medisinske utvikling helt frem til år 2440 (4). Men først i siste halvdel av det 19. århundre begynte håpet om store medisinske fremskritt å nedfelle seg i artikler og bøker. Den første som befattet seg spesifikt med medisinsens fremtid, var Thomas D. Mitchell, som i 1852 holdt et foredrag for medisinstudenter i USA med tittelen *The past, the present, and the future of the medical profession in the United States of America* (5).

Fremtidsorienterte publikasjoner var tallrike frem mot og omkring forrige århundreskifte, men det var sir James Mackenzie som etter slutten av den første verdenskrig satte standard for den moderne litteraturen om medisinsens fremtid (6). Han argumenterte for den kliniske medisin og håpet, som så mange andre, å kunne påvirke den medisinske grunnutdanning og dermed fremtidens leger. Forebygging var et viktig tema for de medisinske profetier i begynnelsen av det 20. århundre. Det ble endatil antydnet at legene var den «eneste profesjon

som med åpne øyne begikk selvmord» på grunn av sin satsing på forebyggende arbeid (7). Under depresjonstiden var det få som skrev om fremtiden. Og etter en runde med fremtidslitteratur i slutten av 1930-årene førte den annen verdenskrig til ny taushet. Etterkrigstiden, og ikke minst slutten av det 20. århundre, har gitt et nytt oppsving til medisinske fremtidsspekulasjoner som litterær sjanger.

Burnham viser at spådommene om fremtidens medisin ofte har vært knyttet til teknologi og at medisinerutdanningen har stått sentralt (3). Kvaliteten på profetiene har imidlertid variert. Den teknologiske utvikling har sannsynligvis vært lettere å forutsi enn sosiale og politiske endringer. Hvem trodde vel i begynnelsen av det 20. århundre at rasjonering av helsetjenester ville bli et aktuelt diskusjonstema ved slutten av århundret?

Mye av fremtidslitteraturen er høyst subjektiv og lite analytisk. Å skrive om fremtiden handler ofte om å advare mot noe man selv frykter, eller å argumentere for noe man selv håper på.

I vår tid er også forsøkene på å beskrive fremtiden vitenskapeliggjort. «Futurisme» er blitt et eget fag, med scenariebeskrivelser som en av metodene (8). Vi kan i dette nummer se hvor godt 13 år gamle scenarioer for helsevesenet i år 2000 traff (9).

Leger fortsetter ofte å beskrive fremtiden ved å videreføre fortidens utvikling. Kanskje skyldes dette våre prognostiske erfaringer fra klinisk arbeid? Noe av den sikreste lærdom vi kan høste fra historien er imidlertid at en ekstrapolering av nåtidens tren-der ikke gir noe troverdig bilde av fremtidens medisin. De dramatiske endringer og såkalte paradigmeskifter oppstår ofte brått og uventet. Vi bør, så langt det er mulig, forberede oss på de overraskelser som fremtiden vil bringe.

LITTERATUR

1. Marinker M, Peckham M, red. Clinical Futures. London: BMJ Books, 1998.
2. Horgan J. The end of science. Reading, MA: Helix Books, 1996.
3. Burnham JC. The past of the future of medicine. Bull Hist Med 1993; 67: 1 – 27.
4. Mercier LS. Memoirs of the year two thousand five hundred. Philadelphia, PA: Thomas Dobson, 1795.
5. Mitchell TD. The past, the present, and the future of the medical profession in the United States of America: being a general introductory to the course of lectures in the third session of the Kentucky School of Medicine. Louisville, KY: Haldeman, 1852.
6. Mackenzie J. The future of medicine. London: Henry Frowde, Hodder & Stoughton, 1919.
7. Mundt GH. The practice of medicine: retrospect and prospect. Illinois Med J 1928; 53: 390.

8. Stavem K. Scenarieanalyse – en metode for langsiktig planlegging Tidsskr Nor Lægeforen 2000; 120: 100 – 1.

9. Stavem K. 13 år gamle scenarioer for i år Tidsskr Nor Lægeforen 2000; 120: 102 – 6.

Publisert: 20. januar 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2025. Lastet ned fra tidsskriftet.no 22. desember 2025.